

Адміністративно-фінансова децентралізація: можливості та ризики для розвитку територіальних громад

Реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні отримала логічне завершення формуванням мережі територіальних громад, які стали базовим рівнем місцевого економічного розвитку, надання суспільних послуг і побудови громадянського суспільства. В умовах війни новостворені територіальні громади продемонстрували спроможність приймати швидкі управлінські рішення, забезпечувати життєдіяльність як власних мешканців, так і вимушених переселенців, підтримувати бізнес і працювати на зміцнення безпеки громади та держави загалом. І все це на тлі макроекономічних викликів – зниження доходів бюджетів, інфляції, здорожчання енергоресурсів в умовах наближення опалювального сезону тощо.

Фактично управлінська спроможність та економічна дієздатність територіальних громад – це результат адміністративно-фінансової децентралізації, яка правомірно визнана однією з найуспішніших реформ останніх років в Україні. Водночас у політичному середовищі та в експертних колах сьогодні дедалі активніше обговорюється подальша доля децентралізації, а також перспектива розвитку територіальних громад в умовах воєнного стану.

У цьому контексті монографія «Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку», яка підготовлена потужним науковим колективом ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» за науковою редакцією д.е.н., проф. В. Кравціва та д.е.н., проф. І. Сторонянської, є своєчасною та новаторською за характером та ідейним наповненням, а тому важливою

науковою працею для науковців і практиків.

У монографії відображено особливості проходження адміністративно-фінансової децентралізації в Україні в частині цілей реформи щодо різних рівнів публічного управління та стану законодавчого забезпечення децентралізації, а також виявлено потенційні ризики та переваги фінансової децентралізації з огляду на досвід децентралізації в розвинених країнах світу. Дослідження особливостей адміністративно-фінансової децентралізації проведено у двох напрямках: у контексті передання (реформування) повноважень і фінансових ресурсів державного сектору із загальнодержавного на субнаціональний і місцевий рівень та з позиції визначення результатів реформ, який оцінюється обсягом повноважень і фінансових ресурсів, делегованих на нижчі адміністративні рівні відносно загального обсягу їх у державному секторі. Визначено основні цілі реформи в розрізі рівнів публічного управління та встановлено спрямованість їх на зміцнення соціально-економічної безпеки держави, забезпечення соціально-економічного зростання держави, регіонів, окремих територій, а також зростання якості життя громадян незалежно від місця проживання. Автори обґрунтовано наголошують на дуалістичності підходу до децентралізації в Україні, який полягає не лише в забезпеченні ефективного місцевого самоврядування та спроможності адміністративно-територіальних одиниць базового рівня, а й утвердженні державної регіональної політики.

Особливої уваги заслуговує розроблений авторський методичний підхід до оцінювання ефективності фінансо-

* Потенціал сектору комерційних послуг регіонів України: ефективність використання та механізми детінізації: монографія / НАН України; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. ред. М. І. Мельник. Львів, 2021. 528 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).

вої децентралізації на мезорівні, який дозволяє визначати за допомогою математичних залежностей причинно-наслідкові зв'язки між змінами у структурі та динаміці формування дохідної і видаткової частин бюджетів регіонів, а також капітальних інвестицій останніх, з одного боку, і результатами функціонування економіки на регіональному рівні – з другого. Цікавою є також запропонована та апробована на прикладі областей Карпатського та Центрального регіонів методика дослідження впливу фінансової децентралізації на інвестиційні процеси в регіоні, яка дозволяє виявити ризики посилення дисбалансів соціально-економічного розвитку на рівні різних адміністративних одиниць.

Під час дослідження оцінено ефективність видатків на соціально-економічний розвиток громад у частині визначення пріоритетності видатків соціально-економічного розвитку, чутливості видатків соціально-економічного розвитку за власними надходженнями, чутливості видатків соціально-економічного розвитку за трансфертами. За результатами оцінювання авторами запропоновано стратегічні орієнтири соціально-економічного розвитку територіальних громад, зокрема: забезпечення паритету у співвідношенні економічних і соціальних видатків для формування довгострокових позитивних ефектів соціально-економічного розвитку громад; диверсифікація функціональних видатків для всеосяжного забезпечення публічних послуг на рівні територіальних громад. На основі аналітичного дослідження виявлено особливості формування власних доходів територіальних громад за джерелами надходжень. Акцентовано увагу на питанні наповнення місцевих бюджетів завдяки податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) та високого рівня залежності надходження ПДФО від оподаткування заробітної плати працівників бюджетної сфери.

Результатом підготовки монографії стало поглиблення наукових засад організації бюджетного контролю

в частині виокремлення функцій, форм, суб'єктів і повноважень, що дозволило більш повно розкрити його сутність і розширити теоретичну базу дослідження.

Загалом представлений монографії притаманний високий рівень системності наукового аналізу, вона містить деякі нові методичні підходи до дослідження, характеризується елементами наукової новизни та поглиблює наукові знання у сфері регіоналістики та місцевого економічного розвитку.

Водночас, як і кожна наукова праця, представлена монографія спонукає до роздумів щодо напрямів подальших досліджень. Не виникає сумнівів, що повномасштабна війна, розгорнута росією після 24 лютого 2022 року, суттєво відкорегувала пріоритети розвитку територіальних громад в Україні, переніши їх у бік безпеки та виживання. Це однозначно змінює підходи до розвитку територій в Україні та вимагає вироблення нової методології управління регіональним розвитком, зокрема в частині зміцнення безпеки територій, посилення соціальної згуртованості, інтегрованості економічного простору держави та активного залучення територій до світових ланцюгів формування доданої вартості. Саме ця проблематика має розглядатись як напрям перспективних досліджень авторами монографії та Інститутом регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України, що є провідною науковою установою в системі НАН України з проблем регіональної політики.

Данилишин Богдан Михайлович – доктор економічних наук, професор, академік НАН України, завідувач кафедри регіоналістики і туризму Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана (e-mail: bm65@online.ua, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4058-1191>).

Danylyshyn Bohdan Mykhaylovych – Dr.Sci. (Econ.), Prof., Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine, Head of the Department of regional studies and tourism of the Kyiv National Economic University n.a. Vadym Hetman.

Надійшло 05.06.2022 р.